

כ"ה י' פשוט ט"ב
מקום הרב חסידא שם
ממשיכיהם הקטרא

(1) עֶשֶׂר, דָּאם יֵשׁ בְּגִבְהוֹ י' שָׁרֵי בִּלְאִ"ה כַּמֶּשֶׁשׁ ס"ו אִם הִרְחִיקָה ג"ט: (f) מַעֲוֵט, לִפִּי שְׂדֵרֶךְ לִשְׁעַ בּוֹ אֵילָנוֹת, וְהָיָה בּוֹר, דְּתַשְׁמִישׁ הַגָּנָה הוּא לְהַשְׁקוֹתוֹ, וְעַבְי

בְּאוֹר הַלֵּבָה

ראש החוקה לכא ארבע אמות וקרו מתיצה גמורה [אם לא בדרקל לומר קול
 ששבריהם] כך שאני, ודיכא שעושה מתיצה עלי' כל, בעיני דוקא שהמתיצה לא
 ידעה מתיזה משהם המל ארבעה פסחים⁽²⁰⁾. ואולי הסברת מרומה שהשן, ודיכא
 ששמיטל עפר כיוון פד' לבטל המתיצה עדיף מפי. עוד הקשה אפוקא דחומר
 ולדוקא העפר ששמים המציא, ואין זה מועיל כלום לפי ההבאר בספיק די דאם
 בבנה מתיצה הנדשה לשם ידעה באיך צעורה⁽²¹⁾ ונפלה סור סדבר לאסורא אף
 שצאצא מתיצה הנדשה, ומשום דלא תקפה לדיניה, וברי שם פמתיצה הנדשה
 העשויה, דמי כאלו פורח מתיצה הנדשה ומסבחה ואימנעם זה קמי במצייה אדך
 ויותר מעשה ולא בעי מתיצה על כל אדך הספרא, ובמבאר פראיש למהא,
 ומה נכח דברי הסברא בספיק ו [עין בטור ובית יוסף], ודמי משש גנזין דין
 שישוער עליה עפר, ומפל קיום לא אסורן לשלמה המתיצה הנדשה מתקבל
 והואשונה כאלו נקנתה מהדש לשם דירה, ובמירון הקא, אף אם נקח העפר,
 מהפל קיום הסבל לא הקף מעולם לשם ידעה ודוראנא תרומתו שהשן מנגלעו
 מהתהנותו מהשכין העצילות לשם ידעה, אינה פסחת, דעס לא יפליג
 תקפה העצילות לשם ידעה אלא דלא חילי בשעתה, מה שאין פן הלא ללא

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

(א) צריך לומר: 'יותר מעשרה' (עיי'ן שם בסעיף יד, ובז' בסעיף ו ובמענה-ברורה סעיף קטן מה).

הלכות שבת סימן שנח

ביאורים ומוספים

אינם מצטרפים. והסתפק (שם) אם שיעור המרחק הוא ג' טפחים או ד' טפחים. ומסקנתו (שם סי' קיא ס"ק ד), שאם אינם רחוקים זה מזה ד' טפחים הריהם מצטרפים.

ולענין בית שאין תוכו עשרה חזקק באמצעותו בקרקע כדי להשלימו לעשרה, כתב השע"צ לעיל (סי' שמ"ה ס"ק סז) שלדעת הר"ן מקום החזקק מצטרף לכותל הבית אפילו אם הם רחוקים הרבה זה מזה, החזו"א (שם ס"ק סט) צידד שגם דעת הרא"ש (שבת פ"א סי' יא) כן, והסברא לחלק בין בית לבין תל ומחיצה, כתב החזו"א (שם ס"ק סב-סג) שכוין שהבית מקורה, אם נצרף את המחיצה שממקום החזקקה לכותל, נעשה המקום שבין החזקקה לכותל הבית לחורי רשות היחיד, ולכן מקום זה אינו נחשב להפסק ביניהם והם מצטרפים יחד.

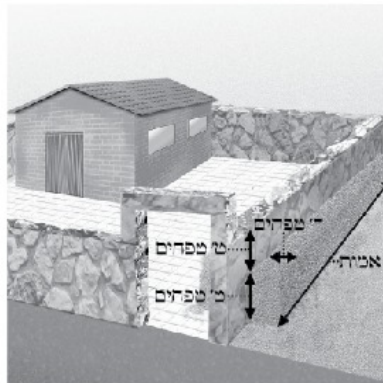
ולענין מדרגות האם יש להחשיבן כמחיצה, בשו"ת אמרי יוסף (ח"א סי' ב) כתב שבתוס' (עירובין כב, ב ד"ה ואיזהו) נראה שכל מחיצה שהיא מדרגת אינה נחשבת למחיצה. אמנם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פט) כתב, שתוס' כתבו כן רק ברשות הרבים ולדעת רבי יהודה שסובר שהולך הרבים מבטל את המחיצה, אבל לדעת חכמים אין המחיצה בטלה אפילו אם נוח להשתמש שם, ואפילו לדעת רבי יהודה היינו דוקא אם יש שם דריסת רבים של רשות הרבים, אבל הריסה שאינה של רשות הרבים אין בכוחה לבטל את המחיצה. והחזו"א (או"ח סי' קה ס"ק יג) ביאר את דברי התוס' באופן אחר, ולפי דבריהם לא מצאנו מקור לכך שמדרגות לא יחשבו כמחיצה.

ובאופן שהמדרגות רחבות ויש בין מדרגה למדרגה ד' טפחים, לדעת הביה"ל (כאן) דמשניב (ס"ק לח) שהשע"צ לדעת הגר"א שבתל המתלקט אפילו אם חלקי המחיצה רחוקים זה מזה ד' טפחים הריהם מצטרפים, יש לחוש לחומרא שהמדרגות מצטרפות גם אם הן רחבות ויש ד' טפחים בין מדרגה למדרגה, ולדעת החזו"א אפשר לצרף את המדרגות למחיצה רק אם אינן רחבות ד' טפחים [ומ"מ היינו דוקא במדרגות היורדות מהרשות, שאז פשוט שדין כהל על גבי תל, אבל מדרגות העולות מהרשות, יש לדון אם דין כהל על גבי תל מין שהמדרגות סתומות מאחוריהן כהל, או שדין כמחיצה על גבי מחיצה כיון שהן מחיצה לרשות כשאר מחיצה, ואין נחשב תל אלא כשהוא גידה, דהיינו שהוא יורד מן הרשות].

[ומ"א ס"ב]

ויכול להניח עפר אצל הכתל משני צדדים עד שיתמצט הכתל מגבה עשרה, ורחב העפר רחב מארבעה בארץ עשר אמות בארץ הפלשתי.

(18) כזה ע"ה

[משנ"ב ס"ק לו]

הואיל ובשלוש שבת אף. הינו בפיו.

(19) ולקמן (סי' שעב ס"ק קבא, וסי' תרלג ס"ק יג) הביא, שיש אומרים שדי אם יבטל במחשבה.

[ביה"ל ד"ה ואם]

אם לא הנהיג לומר תל שפיראנו כך שאני, ותיקא שעושה מחיצה על-גב תל, בענין דוקא שהמחיצה לא יקנה מחננת משפת תל ארבעה טפחים.

(20) מבואר בדבריו שתל מדרגה שההפרש בין שני חלקיו הוא ד' טפחים, מצטרפים שני החלקים למחיצה אם גובהם י' טפחים בתוך ד' אמות, ובמחיצה שעל גבי תל נחלקו התרומת הדשן והגר"א, שלדעת התרומת הדשן אם המחיצה רחוקה ד' טפחים משפת התל אינה מצטרפת אל התל, ולדעת הגר"א היא מצטרפת לדעה שב יחד עם התל למחיצה, וכן כתב הביה"ל לקמן (סי' שסב סי' ד"ה שעשה).

דעת החזו"א (או"ח סי' סה ס"ק ע) שאין לחלק בין תל שעל גבי תל למחיצה שעל גבי תל, וכל ששני החלקים רחוקים זה מזה

הלכות שבת סימן שנח

ביאורים ומוספים

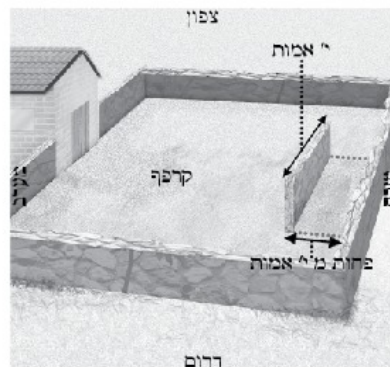
[משנ"ב ס"ק מה]

עמוד 21.

21) ואם נפל העמוד בשבת, כתב ההוספת שבת (סי' ק"ט) שהקרפף חזר לאיסורו, ואין אימרים בזה שבת שהותרה הותרה, כיון שנעשה כרמלית.

[ביה"ל ד"ה באור עשר]

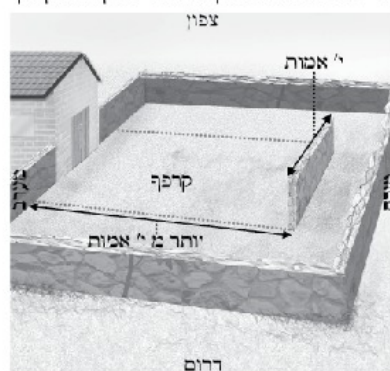
ואף שאפשר לנסת' בקרפף מן הצדדים במקום שקלה כהל' סמך, מכל מקום מאחר שיש אינו פרוץ ביותר מן צדדי' לה פתחים שאינו איסור.

22) כזה וזה. ומבואר מדבריו שהמחיצה שהוסיף מעילה להתיר את הקרפף גם אם יסיר את המחיצה שבגדה, הואיל ואין ביניהם עשר אמות, ואף שמה שפירצה שהוא פחותה מעשר אמות אינה אסרת הוא רק

באופן שהיה בין שני חלקי מחיצה, וכאן הפרצות שבצדדים אינן בין שני חלקי המחיצה, צריך לומר כמו שיש החז"א (א"ח סי' א ס"ק מה) שכוח עומד מרובה או פס ד' אינו דוקא להמשיך את קו המחיצה, אלא כל שטח הגדר מחמת המחיצה כחו להמשיך לגדר בעומד מרובה או פס ד' [על ידי המחיצות הסובבות אותו], ולכן כל השטח שמהמחיצה הישנה שבמערב עד המחיצה החדשה שבמזרח, גדר בעומד מרובה את המקום שמעבר המזרחי של המחיצה החדשה, ונעשה שטח זה כרוח ד' הגדרה בעומד מרובה.

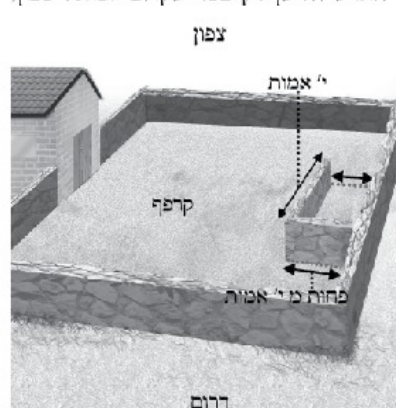
וצריך לומר שבין הכותל החדש שבנה לבין הכותל שבקצה הקרפף

בצד מערב יש יותר מעשר אמות כזה וזה, שאם כותל צפון שנמשך מכותל מערב עד כגוד הכותל החדש וגדר את השטח שעד המחיצה החדשה, מתיר את הפירצה שקרובה לכותל דרום שהוא נחשבת לפירצה של רוח

צפון, וכותל דרום שנמשך מכותל מערב עד כגוד הכותל החדש מתיר את הפירצה שקרובה לכותל צפון שנחשבת לפירצה של רוח דרום, אבל אם אין שם יותר מעשר אמות גזירות, אי אפשר להחשיב את הפירצה שבין המחיצה החדשה לישנה כפתחים, כיון שאין העמוד רב על הפרץ [וכמו ששנינו (עירובין טו, ב) שכל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, וכתב רש"י שם ובלבד שהיא בעומד רב עליו, וכן פסק המשגיב לקמן (סי' עסה ס"ק ז)]. ומימי באופן שבשאר הדוחות אין צריכים להדקק להיתר של פס ד', מועיל גם אם יש פחות מעשר אמות בין הכותל החדש למחיצה שכנגד, מדין פס ד'.

ואם נפרץ בין הכותל החדש והישן רק בצד שקרוב לכותל צפון,

ובצד השני סתם כזה וזה, יש להחשיב פירצה זו בפירצה בצד דרום, והריהי מותרת מדין עומד מרובה מכותל דרום, ואף שבאופן שדיבר בביה"ל יש פירצה מושגי צדדים, ועל ידי זה הכתלים אינם מחוברים למחיצה, מ"מ מבואר מדבריו שגם באופן זה שייך שהפירצה

הקרובה לכותל דרום תחשב כהמשך לכותל צפון שתהיה מותרת על ידי מדין עומד מרובה, וכן הפירצה הקרובה לכותל צפון נחשבת כהמשך לכותל דרום שתהא מותרת על ידי מדין עומד מרובה, והטעם, משום שיש להחשיב את שתי הפירצות כאחת לפתחים, ועל ידי זה להחשיב את כותל דרום וצפון כמחוברים אל הכותל החדש.

[ביה"ל שם]

מסקל קדעת השלחן-ערוך לא הפסיד.

23) אופן נוסף להתיר כתב החז"א (א"ח סי' פח ס"ק לד), שלכאורה יכול לעשות מחיצה באלכסון בקרן זוית שתגדור ד' טפחים, כיון ששיעור פירצה בקרן זוית הוא ד' טפחים. אמנם היינו דוקא לדעת הרא"ש שמועיל לבנות לאורך הכותל מחיצה שאורכה עשר אמות, ועל ידי זה לבטל את הכותל הקודם, אבל לדעת הריטב"א שהצריך לעשות את הכותל החדש באורך כל הכותל הישן, אינו מועיל לעשות מחיצת ד' טפחים בקרן זוית [וסיים שלא עיין בזה].

הלכות שבת סימן שנח

ח יבנה מחיצות על הראשונה להקיפו עליהם לדידה. (נו) אינו מועיל; (נד) ואם נבדלו התחתונות ונשארו העליונות מאליהם, (נח) נתר עליהם. אבל תל יותר מסאתים (נט) ועשה מחיצות (ס) אפלו על שפתו לדידה, (סא) מועיל, שיהי דר (סב) באויר מחיצות שעשה עמה: **ט** *הקדמה יותר מסאתים שהקף לדידה (סג) ונטע רבו אילנות, אפלו אינם נטועים (סד) שורות שורות (סה) אינם מבטלים הדידה. *אבל אם נזרע רבו, (סו) *הנרעים מבטלים הדידה (סז) אפלו אין בהם (סח) אלא (ס) [ס] סאתים.

באר היטב

דמשמע דדבר אחר שאינו צריך הנהה מקצתו: (ס) סאתים. וה"ה פחות, והמנוט בטיל לגבי הרב וה"ל נזרע כלו ואסור, עמ"א ויש"ו ובחשוכות חכם

שערי תשובה

[ס] סאתים. עין בה"ט. וכן בשו"ת ח"צ סימן נט, ונצחו בנהה ודעה צהלות צהלות, כן שערות הערבות הרב דוד, כולל מנין שאינו נזרע לנפח, דרב דאוריאל פן

משנה ברורה

במחיצה על-גבי מחיצה, במבאר בסעיף ו: **ח** (נו) אינו מועיל. ולא מהני לה לקדמה ולא מיד, שהרי בלא זה מקף **כר**: (נד) ואם נבדלו התחתונות. שמהה הקדמה כן ותחתיה, ונחשט הכהל עד שלא נשאר בה (נה) עשרה טפחים בגבה: (נח) נתר עליהם. שהרי נעשו לשם דירה מתחלת, אלא שלא נכלו להתיר עד עתה, שהיו שלא לצורך, אבל עתה שכלא הם ליכא עשרה בגבה מחיצה הושגה, שפיר מהני לה לקדמה: (נט) ועשה מחיצות. לדרור ולהשתמש על הסל: (ס) אפלו על שפתו. רוצה לומר, דלא מפעיל (נו) אם הרוחצת שפתה הפל שלשה טפחים וכוונתי מועיל, וכמבאר בסעיף ו: (סא) מועיל. ואף-על-גב דכלא מחיצות אלו הרי יש בגבה הפל עשרה ויותר והרי הוא מקף מאליה, אף-על-פי-כן שרי, דכיון דאינו דר למטה בעמק אלא על הפל בגבה למעלה, הרי אדרבה, מהני לה רק מחיצות עליונות, (נו) ותחתונות לא מהני לה ולא מיד, וקדמסים 'שהרי דר' וכו': (סב) באויר מחיצות. ולא בעינן שיעשה במה מחיצות, אלא פיון שפנה מחיצה אחת לשם דירה סגי, ושאר שלש מחיצות נחשב על-ידי המל גופא שהוא גבוה עשרה טפחים, וכדלפיל בסעיף ג: ואפלו אותה מחיצה לא בעינן שיעשה עליה כל רוח הפל, אלא פיון שיעשה (נט) בארץ עשו ומעט יותר לשם דירה (נט) סגי, וכדלפיל בסעיף ו: **ט** (סג) ונטע רבו. הוא הדין (ס) פלו: (סד) שורות שורות. אלא (סא) מערכין: (סה) אינם מבטלים הדידה. דעבידי אינשי לנטע אילנות בתצורות כדי להסתופף בעליהם: (סו) הנרעים מבטלים הדידה: דבנרעים לא דידי אינשי ויהי לה גנה: (סז) ואסור לטלטל אף בשאינו-נזרע, דבטל לה (סכ) לגבי רבו ונזרע פלו דמאי: (סז) אפלו אין בהם וכו'. רוצה לומר, בשטח מקום הנרעה, ובית-סאתים אינו צריך להקף דירה, אפלו הכי אסור, דכיון דמעוט בטיל לגבי רב הרי הוא קאילו פלו נזרע, ויבטלו קא איכא יותר מבית-סאתים: (סח) אלא סאתים. והוא הדין (סג) פחות, פיון שהם הרב, ובכח עב המנוט

באר הגולה

יעקב בערובין סתמיא וז, אלא שהוא מקד דאפשר בפורמא סגי, או אפשר דעל-פניו יד על ד' טפחים בעינן דהוא שער מחיצה, עין שם, ולעניות דעתי בעינן רחב ג' ונבוא עשרה כההיא דעמוד, ואפשר דהוא סביבא לה דעריפה מצמוד, מכל מקום מתוקנתא כמו שכתבנו. וכן בגאון יעקב שכתב, דער קאן לא פליגי דבר ורבא אלא בטה בטיט אחר-כך וכדי להתיר את הקדמה, דבזה סביבא לה לרבא דאי אפשר להתיר קדמה הנאמר אלא במבטל לעמוד על-פניו פניו עצמו, אבל אם בשעת עשיית הכהל טח בטיט, מתר לקלי עסקא ואפלו באינו יכול לעמוד בפני עצמו, דמאי לכתל עב, עין שם, ומסתברא כותה, אכן מה שהודש עוד שם שני דיינים בענין זה, יש לעיין בזה: *

* הקדמה יותר מסאתים שהקף לדידה וכו'. ואם הוא רק בית-סאתים, אפלו מרע כלו מטר לטלטל בכלל בכלים ששבתו בחוכן, דאף שהנרעים מבטלים שם דירה, הרי בשטח שהוא רק בית-סאתים לא בעינן כלל שיהא מקף לדידה וימסתברא דאפלו אם לא הקף כלל לשם דירה גסירן מתר אף שהנרעים בחוף הקדמה. וכל זה לענין כלים ששבתו בחוכן, אבל כלי הבית להקדמה או מקדמה לבית אסור, דכיון דהבטל מקנה שם דירה על-ידי הנרעים, קדמה ובית שתי רשיות הן, ואפלו הוא פחות מבית-סאתים גסירן דאף סגי, דכן מתבאר בדברי הרא"ש וכן פסק השולחן ערוך לקדמה בסעיף י, ושלם קדמת הרבנו חננאל הטובא בתוספות 'שנים דף כג עמוד ב דבבית סאתים הנרעים לא מבטלים שם דירה: * אבל אם נזרע וכו'. עין בחשוכות דבר-שמואל שפירא להקל בעיר מקפת חומה, ששם אין נרעים שבתו דער מבטלי להקף דירה של חומה וכוונתי במקום שהנרעים נבנים מתחלה ואחר-כך הקיפו בחומה דהרי הקף לדידה, וכמבאר בסעיף תא, וכמו שכתב בספר מור וקציעה, והחכם ידבי הקדמה דכיון בסימן נט, ואף שמתחלה נבנים בדכרית, אף-על-פי-כן לבסוף הקדים עמו בשעת הדחק שאי אפשר בשום אופן להקף, שלא יבטלו רבים, ואחריו תהיה בנו הגאון יצחק"ל כמור וקציעה. ונראה דמורי שאין מקום הדיוק דהרי במחיצות אלא פיון לחומה עיר, דאי לא הכי בודאי לא מהני הקף של חומה, כיון שאין החומה מחיצה של מקום הנזרע אלא יש מחיצות אחרות והנרעים משרים לאותם מחיצות במחיצות שלא נעשו לשם דירה, בודאי אסור: (סז) ואף דמור וקציעה משמע שלא בדכרית, לעניות דעתי נראה דהרי דהרי פשוט כמו שכתבתי, אחר-כך מצאתי בספר בית-מאיר [במה שכתב אודות הפ"ח] שכתב בספר דהרי דהרי, ובכח שער קלא דהקף חומה אינו דבר ברור כלל, שער סמיכתם הוא אשית הרא"ש והקדמי דאפשר גבי תצר לא נבטלו כלל המחיצות משום נרעים, ואף שבטור חתמי בדבר, הנה להקדמה בעלמא, וסוברים דהקף של חומה עירי טע, עין שם בסכס עב וכו' ובמור וקציעה שכתב דהרי, אבל לשי מה שהבאנו בשער-הציון שפשוט דברי כמה ראשונים שאין שום חילוק בין ארץ למד, דהקדמה לדידה גמי תצר גמור הוא, ואף-על-פי-כן נרעים מבטלים למחיצות דירה, והוא הדין תצר מקד, יליף זה מנא לן להקל בחומה ממש, וגם בספר מאמר-מרדכי ובספר שיני-ברכה אין דעתם נוטה להקל אף במקף של חומה, לכן על-פניו אין להקל: (סח) יותר ממה שכתבנו למעלה: (ס) * הנרעים מבטלים הדידה. לא נתבאר בפוסקים אם הנרעים מבטלים לגמרי מחיצות של דירה, ואם-כן אפלו בסוף הקדמה שפיר הוציאו הנרעים, מכל מקום אסור לטלטל, שהרי הנרעים בטלו את ההקף שהנה לשם דירה, ואם-כן אם ירצה לטלטל צריך לפרץ בפל עשר אמות ולהיזק ולגור לשם דירה, וכמבאר בסעיף ב: (ס), או אפשר דהנרעים אינם מבטלים את ההקף של דירה, אלא דהקדמה של דירה אינו מועיל פל-זמן שלש בו נרעים משרים דאין אדם דר פנרעים, ובכח שנסתלקו הנרעים תצר הקדמה להתיר שהקף מתחלה לדידה ונמטה דקדמה לן בנבדלו התחתונות והעליונות קמנו דמכני אף דבעת שנעשו לא הוצילו כלל, מכל מקום לבסוף בשנסתלקו התחתונות מועילות העליונות, ואם-כן הוא הדין הקא, אף דבעת הנרעים לא הוצילו התחתונות, בשנסתלקו מהני, אבל באמת אין ראיה, דהם לא בשלי מעולם התחתונות להעליונות, אלא דבעת שהיו התחתונות היו העליונות ללא הוצילו, ועל-כן בשנסתלקו התחתונות נשארו העליונות שהקפו לדידה על מדרגתן, מה שאין כן כאן אפשר שהנרעים מבטלים להדידה ויבטלוהו. ומלשון

שער הציון

(נט) כבר כתבנו בסימן זה כמה פעמים דבר זה, וכן מבאר בריש"א לקמיה, שכל שמוסיף מעט ותשלימו לעשרה סגי, ומדברי הרמב"ם בדין זה משמע קצת שלא בדכרית, וכבר עמד בזה בחומות, ובדכרית מוכח בסעיף ב בהג"ה: (ו) פשוט, וכן מבאר בתוספות ובבית-יוסף: (ז) ויש"ו: (ח) רא"ש ויש"ו: (ט) והפוסקים שהבאנו שם בבאר הגולה דבעינן פתל שלם, גם הוא כן, וכן פתב בריש"א לקמיה: (ס) פשוט: (סא) ולאפוקי ממאן דאמר בגמרא 'הוא שעשוין שורות שורות ונאה לשבת שם': (סב) ויש"ו: (סג) מגו-אברהם והג"ה ויש"ו:

(א) עין שם בדברינו.

